

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ-Μαριέττα Κόντου

Τίτλος εκπαιδευτικού σεναρίου: Ερατώ-Μνήμες από τη Σμύρνη

Όνομα εκπαιδευτικού	Μιχάλη Μαρία
Ενδείκνυται για (βαθμίδα)	A Γυμνασίου
Λογοτεχνικό βιβλίο	Ερατώ-Μαριέττα Κόντου
Προτεινόμενος χρόνος εφαρμογής	9 διδακτικές ώρες
Διδακτική Στρατηγική-Μεθοδολογία	Συνεργατική μάθηση, διάλογος. Αναγνωστική ανταπόκριση, κειμενοκεντρική-ερμηνευτική μέθοδος.

Περίληψη λογοτεχνικού (από το οπισθόφυλλο του βιβλίου):

Στην ανθισμένη, φωτεινή και πολύχρωμη Σμύρνη η Ερατώ πηγαίνει σχολείο, κάνει φίλιες βαθιές, γελάει, ανακαλύπτει, ονειρεύεται τον εαυτό της επαναστάτρια... Εκεί γεννιέται η αγάπη της για τα βιβλία και εμπνέεται τις πρώτες της ιστορίες. Όμως, η χαρισματική μικρή Σμυρνια θα αναγκαστεί να αποχαιρετήσει νωρίς τη χαμογελαστή πατρίδα των παιδικών της χρόνων, κουβαλώντας μέσα σε ένα μπαούλο πολύτιμα και αγαπημένα ενθύμια μιας αθώας και χαμένης πια ζωής. Τα παραμύθια που γράφει θα γίνουν μια μεγάλη παιδική αγκαλιά για όλους τους ανθρώπους του τόπου της και μια νοσταλγική παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές.

Σημείωση: Στο διαδίκτυο μπορείτε να αναζητήσετε την παρουσίαση του βιβλίου (βλ. ενδεικτικά διαδικτυακό περιοδικό fractal).

Κριτήρια επιλογής: Μπορεί να συνδυαστεί με το κείμενο «Ταξίδι χωρίς επιστροφή» (βλ. δικτυογραφία) του σχολικού βιβλίου και να ενισχύσει τις αναγνωστικές εμπειρίες των μαθητριών/μαθητών. Επίσης, πρόκειται για ένα ευκολοδιάβαστο βιβλίο που σε συνδυασμό με τη μικρή έκταση, συντελεί στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών/ριών. Τέλος, αποτελεί ευκαιρία να γνωρίσουν οι μαθήτριες/μαθητές μια ιστορική περίοδο και να αναβιώσουν την ατμόσφαιρα μιας εποχής μέσα από την οπτική των ηρώων/ηρωίδων του βιβλίου.

Στόχοι:

1. Να γνωρίσουν ένα ολοκληρωμένο λογοτεχνικό έργο μέσα από την εξάσκηση τόσο της αναγνωστικής ακρόασης, της εκφραστικής όσο και της ατομικής ανάγνωσης και να μπορούν να αναδιηγηθούν τμήματα της ιστορίας.
2. Να μπορούν να διακρίνουν τα βασικά σημεία της μυθοπλαστικής ιστορίας (ποιοι, πότε, πού, πώς, τι ακριβώς) και μέσα από αυτή τη διαδικασία να αποκτήσουν μια γενική εικόνα για τις συμβάσεις του μυθιστορηματικού λόγου.
3. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο θέμα που θίγει το βιβλίο, να αναπτύξουν την έννοια της ενσυναίσθησης και να προβληματιστούν για αυτό.

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

4. Να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά και τα κίνητρα των ηρωίδων/ων αιτιολογώντας την απάντησή τους.
5. Να συγκρίνουν το συγκεκριμένο λογοτεχνικό έργο με άλλα λογοτεχνικά και εικαστικά έργα και να οδηγηθούν στη σύνθεση δημιουργικών και συνθετικών εργασιών.
6. Να γνωρίσουν μια ιστορική περίοδο και να αναβιώσουν την ατμόσφαιρα μιας εποχής μέσα από την οπτική των ηρώων/ηρωίδων.

Πορεία υλοποίησης

Α΄ φάση: πριν την ανάγνωση (2 διδακτικές ώρες)

1^η & 2^η διδακτική ώρα: Βασικός στόχος της φάσης είναι η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητριών/ών για το λογοτεχνικό βιβλίο.

Ενδεικτικές ερωτήσεις/δραστηριότητες:

- ♦ Συζήτηση με βάση την περίληψη από το οπισθόφυλλο του βιβλίου: Ποιες θεωρείτε λέξεις κλειδιά; Πού εκτυλίσσεται η ιστορία που θα διαβάσουμε; Τι γνωρίζετε για αυτή την πόλη; **(ελεύθερη συζήτηση).**
- ♦ Αναζήτηση πληροφοριών για τη Σμύρνη.
- ♦ Πώς εξηγείς το σχόλιο στο οπισθόφυλλο «ανθισμένη, φωτεινή και πολύχρωμη Σμύρνη»; Συμφωνείς;

Βοηθητικό υλικό:

- Στο βίντεο μπορείτε να δείτε σκηνές με στιγμιότυπα της ζωής στην πόλη από την ταινία «Σμύρνη μου αγαπημένη: Διάρκεια: 6:15-10:06».
- Γκιαούρ Ιζμίρ (βλ. παράρτημα)

Βοηθητικές ερωτήσεις:

- Μπορείς να την εντοπίσεις στο χάρτη;
- «Μέχρι το 1922 η Σμύρνη (μόνο η πόλη) αριθμούσε 370.000 κατοίκους, εκ των οποίων 165.000 ήταν Έλληνες, 80.000 Οθωμανοί Τούρκοι, 55.000 Εβραίοι, 40.000 Αρμένιοι, 6.000 Λεβαντίνοι και 30.000 διάφοροι άλλοι ξένοι». Ποια εικόνα ή ποιες σκέψεις σου δημιουργεί η παραπάνω πληροφορία;
- Ποια γλώσσα μιλούσαν;
- Ποια ήταν τα σημαντικά εκπαιδευτήρια της Σμύρνης;
- Τι έγινε το 1922;
- Η ιστορία ποιας άλλης γνωστής σας πόλης ή άλλων πόλεων –απλή αναφορά– σχετίζεται με το 1922; (Πρόταση για σύνδεση με **τοπική ιστορία** βλ. Γ΄ φάση).
- Τις πληροφορίες σας μπορείτε να τις εμπλουτίσετε με φωτογραφικό υλικό και να τις παρουσιάσετε με τη δημιουργία μιας ακροστιχίδας ή με ένα πολυτροπικό κείμενο (π.χ. αφίσα, ψηφιακό πίνακα κλπ) **(ατομική εργασία για το σπίτι).**

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

Β' φάση: κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης

3^η & 4^η διδακτική ώρα: Διαβάζουμε με εκφραστικό τρόπο δυνατά στην τάξη τα δύο πρώτα κεφάλαια *Η πρώτη μέρα στο σχολείο* και *Αχ και να φορούσαν και τα κορίτσια παντελόνια*. Μετά την ανάγνωση κάθε κεφαλαίου ακολουθεί σύντομη συζήτηση-δραστηριότητες:

Ενδεικτικές ερωτήσεις-δραστηριότητες:

- ♦ Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις-εντυπώσεις από την ανάγνωση του πρώτου κεφαλαίου; (**ελεύθερη συζήτηση**)
- ♦ Υπάρχουν σημεία που ταυτιστήκατε με την ηρωίδα; Θυμάστε την πρώτη μέρα που πήγατε σχολείο; Ποια τα συναισθήματά σας και οι σκέψεις σας; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Ποιο είναι το βασικό πρόσωπο; Πού βρίσκεται; Πώς νιώθει; Για ποια άλλα πρόσωπα δίνει πληροφορίες; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Να συγκεντρώσετε τις πληροφορίες που αναφέρονται στο βιβλίο για την Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης και το Ομήρειο Παρθεναγωγείο.
- ♦ Οι μαθήτριες/ές εργάζονται ομαδοσυνεργατικά και συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας που αφορά τα πρόσωπα αλλά και τα βασικά σημεία του βιβλίου (βλ. παράρτημα).

Οδηγία για εκπαιδευτικούς: Το φύλλο εργασίας συμπληρώνεται από τις μαθήτριες/τους μαθητές σταδιακά, καθώς εξελίσσεται η αφήγηση.

- ♦ Ποια παιχνίδια έπαιζε η Ερατώ και οι φίλες της; Ποιο ήταν το αγαπημένο της; (βλ. σελ. 16-17). Έχετε ακούσει ξανά για τα παιχνίδια που αναφέρει η Ερατώ; Εσείς τι παιχνίδια παίζετε; (**ατομική εργασία για το σπίτι**).
- ♦ Μια/Ενας συμμαθήτριά/τής σου απουσιάζει από το μάθημα και δεν γνωρίζει το περιεχόμενο των κεφαλαίων. Του αφηγείσαι τα γεγονότα σχολιάζοντας την κεντρική ηρωίδα (**ατομική εργασία για το σπίτι**)

5^η & 6^η διδακτική ώρα: Ακολουθεί η εκφραστική ανάγνωση των κεφαλαίων *Οι υπολογισμοί του κυρίου Νικηφόρου*, *Η κυρία Γαλάτεια*, *Πρωτοχρονιά του 1922*.

Ενδεικτικές ερωτήσεις-δραστηριότητες:

- ♦ Ποια σημεία σας έκαναν εντύπωση; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Ποια τα σχέδια του κυρίου Νικηφόρου για τα παιδιά του; Συμφωνείτε μαζί του; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Συνεχίζουν να εμπλουτίζουν με νέες πληροφορίες το ομαδικό φύλλο εργασίας.
- ♦ Να περιγράψετε πιο σύντομα (σε μια παράγραφο 10 περίπου σειρών) την οικογενειακή φωτογραφία (**ατομική εργασία για το σπίτι**)
- ♦ Ποιες πληροφορίες αντλούμε για την εποχή μέσα από την οικογενειακή φωτογραφία; Σήμερα βγάζουμε τέτοιες φωτογραφίες; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Τι το διαφορετικό είχε η Πρωτοχρονιά του 1922; (**ελεύθερη συζήτηση**).
- ♦ Γιατί τα πρόσωπα όλων φαίνονταν τόσο θλιμμένα που δεν ακολούθησαν την παράδοση; (σελ. 38-39). (**ελεύθερη συζήτηση**).

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

♦ Γιατί θα νοσταλγούσαν την πόρτα σε όλη τους τη ζωή (σελ. 40). **(ελεύθερη συζήτηση)**.

7^η & 8^η διδακτική ώρα: Ακολουθεί η εκφραστική ανάγνωση των κεφαλαίων *Καλοκαίρι του 1922, Η πόρτα με την κιμωλία, Επίλογος-Λουκία*

Ενδεικτικές ερωτήσεις-δραστηριότητες:

Ιστορικό πλαίσιο Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1918) η Ελλάδα, ως νικήτρια χώρα, απέστειλε στρατό στη Μικρά Ασία. Το όνειρο της απελευθέρωσης των αλύτρωτων αδελφών της περιοχής φάνηκε προς στιγμή να πραγματοποιείται. Όμως σύντομα οι ελπίδες διαψεύστηκαν. Στα τέλη Αυγούστου του 1922 τα τουρκικά στρατεύματα νίκησαν οριστικά τον ελληνικό στρατό. Η ήττα του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος είχε ως συνέπεια την καταστροφή του μικρασιατικού ελληνισμού και τον ξεριζωμό του από τις εστίες του, την αποκαλούμενη Μικρασιατική Καταστροφή.

Πηγή: Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή (βλ. [Φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

♦ Ποιες από τις παραπάνω ιστορικές πληροφορίες συναντάς στο κεφάλαιο *Καλοκαίρι του 1922*; Να δημιουργήσεις μια χρονογραμμή τοποθετώντας τα γεγονότα, όπως τα αφηγείται η Ερατώ **(ομαδική ή ατομική εργασία)**

♦ Συνεχίζουν το **ομαδικό φύλλο εργασίας**

♦ Κείμενο με επανάληψη λέξεων: Να γράψετε σε ελεύθερη μορφή ένα ποίημα με την επανάληψη της φράσης «Σμύρνη είναι...»

♦ Εσείς αν έπρεπε να φύγετε από την πατρίδα σας τι θα βάζατε στο μπαούλο; (βλ. και σελ. 58-60).

♦ Εξάσκηση στην εκφραστική ανάγνωση. Να επιλέξεις ένα κεφάλαιο από αυτά που διαβάσαμε στην τάξη και να το αποδώσεις εκφραστικά. **(ατομική εργασία στο σπίτι)**

Γ' φάση: μετά την ανάγνωση (2 διδακτικές ώρες)

9^η & 10^η διδακτική ώρα: Στη φάση αυτή, αφού έχει ολοκληρωθεί η ανάγνωση του λογοτεχνικού έργου, οι μαθήτριες/ές εμβαθύνουν στα μηνύματά του μέσα από τη συγκριτική μελέτη με άλλα λογοτεχνικά και εικαστικά έργα. Επιπλέον, αναπτύσσουν τις δημιουργικές και εκφραστικές τους δυνατότητες μέσα από ποικίλες δραστηριότητες.

Ενδεικτικές δραστηριότητες:

(Ομαδικές εργασίες)

1. Αφού διαβάσετε και παρατηρήσετε τα κείμενα που ακολουθούν:

- Να αναζητήσετε τις «γέφυρες», τις διασυνδέσεις με το λογοτεχνικό έργο «Ερατώ».
- Ποια συναισθήματα και σκέψεις σας προκαλούν;

α) Ταξίδι χωρίς επιστροφή- Δ. Σωτηρίου (βλ. [φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

β) Όταν πρωτοκατέβηκα στη Σμύρνη –Δ. Σωτηρίου (βλ. [φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

γ) Σμύρνη- Α. Σημηριώτης

Καλή μου, όταν λαμπάδιασε τ' ωραίο κορμί σου ως τ' άστρα,
δε βρέθη Θεός, να σου σταθεί μητ' άνθρωπος εσένα,
μόν κοιτάζ' η μέρα βουβή κ' η νύχτα αναγελάστρα,
γιατί οι ανθρώπ' ήταν θεριά κ' έλειπε ο Θεός στα ξένα.

(βλ. δικτυογραφία, Σμύρνη: Η λογοτεχνική εικόνα μιας χαμένης πολιτείας)

δ) Μνημείο της Γενοκτονίας του Μικρασιατικού Ελληνισμού - Γλυπτό Γ. Τσιάρα

2. Να κάνεις μια ακροστιχίδα με το όνομα Ε Ρ Α Τ Ω

3. Δημιουργία Μουσείου: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συγκεντρώσετε υλικό που αναφέρετε στο λογοτεχνικό βιβλίο και αφορά τη ζωή στη Σμύρνη πριν το 1922 (Κατηγορίες: σχολείο, οικογενειακές φωτογραφίες-φωτογραφίες από τη ζωή στη Σμύρνη, συνταγές, λεξιλόγιο).

4. Σύνδεση με **τοπική ιστορία** (σε περίπτωση που είναι εφικτή): Στον επίλογο πληροφορούμαστε ότι οι προπροπαπουδες της αφηγήτριας αναγκάστηκαν να φύγουν από τη Σμύρνη και να εγκατασταθούν ως πρόσφυγες στην Αθήνα, στον Ταύρο. Γνωρίζεις από πού ήρθαν οι πρώτοι κάτοικοι της δικής σου πόλης; Ποια η ιστορία τους;

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Αποστολίδου, Β. (1997). *Κριτήρια επιλογής λογοτεχνικών βιβλίων για σχολική χρήση*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. Ανακτήθηκε στις 03/01/2024 από: http://readwrite.eled.auth.gr/wp-content/uploads/2017/10/Apostolidou_edumaterial.pdf

Νέα Προγράμματα Σπουδών (2022). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Προγράμματα Σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5035542, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020».

Κιοσσές, Σ. & Χατζημαυρουδή, Ε. (2020). *Η λογοτεχνία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ερμηνευτική, κριτική και δημιουργική προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων*. Αθήνα: Κριτική.

Κόντου, Μ. (2022). *Ερατώ*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της Λογοτεχνίας στην πράξη της Διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

Δικτυογραφία

Ερατώ ... στα Παραμύθια του Σαββάτου!-Ε. Μπετεινάκη - [Fractal. Η Γεωμετρία των ιδεών](#)

Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή (βλ. [Φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

Όταν πρωτοκατέβηκα στη Σμύρνη - Δ. Σωτηρίου (βλ. [Φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

Ταξίδι χωρίς επιστροφή - Δ. Σωτηρίου (βλ. [Φωτόδεντρο: διαδραστικά σχολικά βιβλία](#))

Σμύρνη: Η λογοτεχνική εικόνα μιας χαμένης πολιτείας: <http://gym-evsch-n-smyrn.att.sch.gr/o-toppos-mas/topos-mikrasia-piitikoanthologio.htm>

«Σμύρνη περικόλλη και χλιοτραγουδισμένη»: Μία υπόκληση στην αγαπημένη πόλη (βλ. [άρθρο παρουσίαση βιβλίου](#))

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

Παράρτημα

Φύλλο εργασίας

1) Να εντοπίσετε τα βασικά σημεία του κειμένου και να τα σημειώσετε στον πίνακα που ακολουθεί:

κεφάλαιο	σκηνικό (πού εκτυλίσσεται η ιστορία;)	πλοκή τι ακριβώς συμβαίνει;	χαρακτήρες	Τον τρόπο που γράφει η συγγραφέας (πρόσωπο, παρατηρήσεις για τη γλώσσα)
• • •				

2) Να συγκεντρώσετε από κάθε κεφάλαιο τα στοιχεία που ζητούνται στο παρακάτω διάγραμμα, ώστε να σχηματίσετε μία ολοκληρωμένη εικόνα για την ηρωίδα.

Διδακτικό σενάριο εκτενούς λογοτεχνικού έργου: Ερατώ- Μαριέττα Κόντου

Βοηθητικό υλικό:

«Γκιαούρ Ιζμίρ»

«Το 1900, η Σμύρνη ήταν ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς κόμβους της Ανατολής και η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είχε, την εποχή εκείνη, χαρακτήρα έντονα πολυεθνικό και πολύγλωσσο. Από τους σχεδόν 250.000 κατοίκους της οι περισσότεροι ήταν Χριστιανοί Ορθόδοξοι, των οποίων η κύρια γλώσσα ήταν η ελληνική. Οι τουρκόφωνοι Μουσουλμάνοι αποτελούσαν περίπου το ένα τέταρτο του πληθυσμού. Υπήρχαν ακόμα σημαντικές κοινότητες Αρμενίων, Εβραίων και σχετικά μόνιμα εγκατεστημένων δυτικοευρωπαίων, τους οποίους οι Ευρωπαίοι αποκαλούσαν “Λεβαντίνους” και οι ντόπιοι “Φράγκους”.

Οι Έλληνες της Σμύρνης ζούσαν δίπλα δίπλα ο ένας στον άλλον, σε σπίτια στέρεα χτισμένα με χοντρούς τοίχους, στριμωγμένα όλα σε έναν λαβύρινθο από σοκάκια πίσω από το Κε (Quai) -τη φαρδιά προκουμαία και τις ράγες του τραμ που οδηγούσαν από την πολύβουη αποβάθρα του λιμανιού έως πιο βόρεια, στην Πούντα. Οι μωαμεθανοί Τούρκοι αποτελούσαν τα δύο άκρα: τη διοικητική τάξη από τη μία πλευρά και τα φτωχότερα στρώματα από την άλλη. Τα τζαμιά και τα κτίρια της τοπικής διοίκησης βρίσκονταν συγκεντρωμένα λίγο νοτιότερα από το λιμάνι, στους πρόποδες του όρους Πάγος, το οποίο δεσπόζει στα νότια της πόλης στεφανωμένο με τα ερείπια ενός βυζαντινού οχυρού: στα τουρκικά ονομάζεται Καντιφέκαλε, αλλιώς Βελουδόκαστρο. [...]

Στους δρόμους και τα παζάρια άκουγε κανείς καθημερινά όλες τις γλώσσες της Ευρώπης και αρκετές της Μέσης Ανατολής. Ο πολυεθνικός, ωστόσο, χαρακτήρας μίας οθωμανικής πόλης των αρχών του 20ού αιώνα διέφερε κατά πολύ από εκείνων των σημερινών μεγαλουπόλεων, του Λονδίνου ή της Νέας Υόρκης. Κάθε κοινότητα ήταν σφιχτά οργανωμένη με πυρήνα τη θρησκεία της και τα μέλη της ζούσαν μαζί σε σαφώς οροθετημένες και συνήθως ομοιογενείς συνοικίες. Οι ευκαιρίες κοινωνικών συνδιαλλαγών ανάμεσα στις κοινότητες ήταν περιορισμένες και οι μικτοί γάμοι αδύνατοι, εκτός κι αν ο ένας από τους συζύγους, άλλαζε θρήσκευμα. Κάτι τέτοιο με τη σειρά του θα συνεπαγόταν όχι μόνο αλλαγή πίστης, μα και ολοσχερή αλλαγή τρόπου ζωής, συνηθειών, γειτόνων, φίλων, συχνά και επαγγέλματος ή και γλώσσας ακόμα...» **Ρόντρικ Μπήτον «Γιώργος Σεφέρης, Περιμένοντας τον άγγελο» (Ωκεανίδα, 2003).**